

Beginselverklaring

1. Inleiding

Aan elke mens en in het bijzonder aan alle verdrukten, zonder onderscheid van nationaliteit, eredienst, afkomst of geslacht zoveel mogelijk vrijheid en welzijn verschaffen. Dat was de missie die de socialisten zich in hun beginselverklaring van 1894 stelden.

In de jaren daarop voegden zij de daad bij het woord. De onverschillige nachtwakersstaat werd omgevormd tot een betrokken gemeenschap die mensen beschermde en hen de mogelijkheid gaf op een vrij en goed leven. Er ontstond een samenleving waarin de vruchten van de vooruitgang rechtvaardig verdeeld werden. Die vooruitgang stokte daardoor niet, maar nam toe in snelheid en tilde iedereen mee op. We gingen er samen op vooruit.

Dat de proletarische onderklasse uit het einde van de 19de eeuw en het begin van de 20ste eeuw plaats maakte voor een brede geëmancipeerde middenklasse met een hoog niveau van ontwikkeling en welvaart, bewijst de waarde van de inzichten van de socialisten. En vooral van het fundamentele inzicht van de sociaaldemocratie, dat het delen van welvaart niet alleen rechtvaardig is maar ook de welvaart en het welzijn vergroot. Een samenleving die deelt en samenwerkt is welvarender, vrediger en warmer dan een samenleving die tegenstellingen beklemtoont en aanwakkert.

Wij geloven dat die fundamentele waarheid ook vandaag nog geldig is, nu multinationale ondernemingen winststrategieën maken over alle grenzen heen en gevoelloos met arbeidsplaatsen schuiven, nu de bevolking vergrijsst en de ongelijkheid, migratie, milieudruk en grondstoffenschaarste toenemen. De nieuwe grenzeloze en hoogtechnologische wereld plaatst ons voor dezelfde keuze als in de beginjaren van het socialisme. En opnieuw kiezen wij voor een model waarbij welvaart gedeeld wordt, zodat iedereen kan genieten van de vruchten van de vooruitgang. Wij kiezen om de kansen en mogelijkheden van de moderne technologie en de nieuwe economie ten goede te laten komen aan iedereen. Ook in de 21ste eeuw geldt voor ons dat stijgende welvaart en vooruitgang pas betekenis hebben wanneer zij de vrijheid en welzijn van iedereen vergroten. Het goed leven is geen voorrecht, het komt toe aan iedereen.

2. Waarden

Vrijheid en gelijkheid voor elke mens is het ultieme streefdoel van de sociaaldemocratie. Om dat ideaal concreet te maken, en dus echt aan iedere mens de mogelijkheid te geven op een vrij en goed leven, is verbondenheid een beslissende waarde: alleen door de gemeenschappelijke inspanning van alle leden van een samenleving, kan vrijheid en gelijkheid verschaft worden aan iedereen.

2.1. Vrijheid

Het socialisme ontstond twee eeuwen geleden als een internationale beweging voor de bevrijding van arbeiders en onderdrukten. Vrijheid is dan ook een fundamentele sociaaldemocratische waarde, al gaat het daarbij om een soort vrijheid die sterk verschilt van wat sommigen hier vandaag onder verstaan.

Een vrij mens is voor ons iemand die een bepaalde ruimte krijgt waarin hij zich ongehinderd kan bewegen en die bovendien het vermogen bezit om zijn bestaan zelf richting te geven. Dat vermogen is niet aangeboren, maar moet geleerd worden: een autonoom mens ben je niet vanzelf, je wordt het.

Omdat sociaaldemocraten dat soort vrijheid voor elke mens willen, ziet de gemeenschap zich voor een dubbele opdracht geplaatst: de mens eerst en vooral behoeden voor uitbuiting, geweld, armoede en alle andere vormen van vrijheidsberoving en hem tegelijkertijd de mogelijkheid geven om zich in zinvol werk, maatschappelijk engagement of zelf gekozen persoonlijke activiteiten te ontplooiën. Dat laatste is alleen mogelijk als iedere mens via het onderwijs de nodige kennis, cultuur en waarden aangereikt krijgt om autonoom keuzes te kunnen maken.

Voor sociaaldemocraten is vrijheid een betrokken en warme waarde die alleen gerealiseerd kan worden als de gemeenschap zich het lot van mensen aantrekt en actief de voorwaarden schept voor een autonoom bestaan voor iedere mens.

Dit soort vrijheid staat in de 21ste eeuw door bezuinigingen en nutsdenken zwaar onder druk. Vrijheid kan zich alleen verder verspreiden als hoogstaand onderwijs voor iedereen gewaarborgd blijft: onderwijs waarin niet alleen aandacht besteed wordt aan vakken met goede professionele uitzichten en economisch nut, maar ook aan de vermogens die een mens nodig heeft om zijn leven in te richten naar eigen inzichten.

De vrijheid die sociaaldemocraten nastreven, is dus niet de vrijheid om onbegrensd het eigen belang na te streven of om onbeperkt kapitaal en eigendom te vergaren. Die individualistische benadering is een ontsporing van de vrijheid omdat zij geen rekening met de vrijheid van anderen. De vrijheid die sociaaldemocraten voor ogen hebben is een gedeelde vrijheid, een vrijheid die ook verantwoordelijkheid met zich meebrengt en die losstaat van individualisme of egoïsme.

Op het politieke niveau is vrijheid een kwestie van democratie: mensen hebben recht op de grootst mogelijke democratische greep op hun levens. Dit betekent dat elk bestuursniveau waar bevoegdheden aan toegekend worden, voortdurend zorg moet dragen voor haar democratische legitimiteit. Dit betekent in de eerste plaats een bestuur dat tot stand komt op basis van verkiezingen. Maar het betekent ook dat burgers voortdurend betrokken worden bij het beleid via allerlei vormen van participatie.

2.2. Gelijkeid

2.2.1. Iedereen is gelijk

Alle mensen hebben met elkaar gemeen dat ze kwetsbaar en sterfelijk zijn en verlangen naar een goed bestaan. Er is nog nooit iemand gevraagd of hij ter wereld wilde komen, laat staan met welke eigenschappen en in welke omgeving. Elke mens probeert het beste te maken van een ongekozen en door toeval getekend leven. In dat opzicht is iedereen gelijk.

Die fundamentele gelijkheid van alle mensen, brengt met zich mee dat iedereen recht heeft op gelijke behandeling en gelijk respect. Discriminatie op grond van geslacht, afkomst, seksuele geaardheid, handicap, godsdienst of levensovertuiging, leeftijd of enig ander criterium sluit groepen mensen uit van de toegang tot banen, goederen of maatschappelijke diensten en voorzieningen, en staat het goede samenleven in de weg. Daarom is discriminatie ontoelaatbaar en moet zij met alle middelen bestreden worden.

Dat mensen gelijk zijn, betekent bovendien dat ieder van hen de mogelijkheid op een goed leven verdient, ongeacht zijn toevallige afkomst en eigenschappen. Alleen de gemeenschap kan zo iets waarborgen. Als immers het maatschappelijke leven zijn beloop gelaten zou worden, zouden alleen sterken en geprivilegieerden in vrijheid en welzijn kunnen leven. Daarom is het volgens

sociaaldemocraten de plicht van de gemeenschap om alle mensen te allen tijde de mogelijkheden en middelen aan te reiken die hen in staat stellen een goed leven te leiden.

De basisvoorwaarden waarop iedereen een gelijk recht heeft zijn: een vrije en democratische maatschappij met hoogstaand onderwijs, een levenskrachtige economie, kwaliteitsvolle banen, een gedegen arbeidsrechtelijke bescherming, sociale bescherming voor wie niet kan werken, goede en betaalbare gezondheidszorg voor iedereen, een toegankelijk cultuuraanbod en een gezond leefmilieu. Het is de taak van de gemeenschap om daar voor te zorgen en het behoort tot de verantwoordelijkheid van iedere burger om zich in te spannen om de kansen die hij krijgt daadwerkelijk te benutten.

2.2.2. Ongelijkheid werkt niet, gelijkheid wel

Wanneer inkomensverschillen te groot zijn en een kleine toplaag de groeiende rijkdommen voor zichzelf monopoliseert, ontstaat een onrechtvaardige verdeling van de welvaart en risico's van het leven. Er ontstaat een samenleving van winnaars en verliezers, van bezitters en bezitlozen. De materiële en mentale kloof tussen beide wordt alsmaar groter. Het sociale weefsel raakt ontrafeld en het algemeen welzijn daalt. Onbehagen, wantrouwen en geweld nemen hand over hand toe. Kortom: grote ongelijkheid leidt tot maatschappelijk verval.

Toch nemen de inkomens- en welvaartsverschillen onder invloed van het mondiale kapitalisme vrijwel overal toe. Sociaaldemocraten verzetten zich hiertegen en beijveren zich om door passende sociale en fiscale maatregelen de kloof tussen arm en rijk te verkleinen en een duale samenleving tegen te gaan. Aanvaardbare inkomens- en welvaartsverschillen en een brede en solidaire middenklasse vormen immers de beste remedie om de grote maatschappelijke uitdagingen van deze tijd het hoofd te bieden. Gelijkheid werkt.

2.2.3. Verschil en diversiteit

Dat mensen fundamenteel gelijk zijn en dat ongelijkheid niet werkt, betekent niet dat maatschappelijke verschillen moeten worden uitgevlakt. Beperkte verschillen kunnen zinvol zijn als zij bijvoorbeeld op hard werk en verdienste berusten of tot aansporing dienen. Ons streven is niet gericht op gelijkheid van uitkomst of uniformiteit. Sociaaldemocraten omhelzen verscheidenheid en onderlinge verschillen. De diversiteit die onze moderne samenleving kenmerkt, is dan ook voor sociaaldemocraten een uitnodiging om in wederzijds respect op zoek te gaan naar wat mensen delen, naar wat hen bindt en niet naar wat hen scheidt.

2.3. Verbondenheid

2.3.1. Delen en samenwerken

Verbondenheid is voor sociaaldemocraten een cruciale waarde. Alleen door samenwerken en delen kunnen voor iedereen de voorwaarden voor een goed leven worden gecreëerd. Kwaliteitsvol onderwijs, bijvoorbeeld, kan alleen dan aan iedereen worden aangeboden als de hele gemeenschap bereid is daaraan bij te dragen. Hetzelfde geldt voor algemene gezondheidszorg: alleen een solidaire gemeenschap die er geen bezwaar in ziet middelen samen te leggen en te delen, kan ook de allerarmsten hoogstaande medische zorg bieden. Ook de bescherming tegen werkloosheid, armoede of rampen, het aanleggen van wegen, het zorgen voor openbaar vervoer, de inrichting van politie- en gerechtelijke diensten enzovoorts vergen een solidaire aanpak.

Een verbonden gemeenschap is voor sociaaldemocraten een optimaal kader van samenwerking om het goede leven in ieders bereik te brengen. Daarbij verwachten wij niet alle heil van de gemeenschap. Ook het gezin, de familie, de straat, de buurt, het dorp, de stad, vakbonden, geloofsgemeenschappen, coöperaties, verenigingen en samenwerkingsverbanden zijn onmisbare schakels op weg naar het ideaal van een goed leven voor iedereen.

In ditzelfde verband vormt ook de internationale samenwerking een essentiële schakel om de grote, grensoverschrijdende economische en sociale uitdagingen aan te pakken, de ontwikkelingslanden te ondersteunen en de milieu- en veiligheidsproblemen op te lossen. Doel hiervan is een leven in vrijheid en welzijn voor elkeen, zowel binnen Europa als daarbuiten.

2.3.2. Sociale markteconomie

De nadruk die sociaaldemocraten op billijke verdeling en samenwerking leggen, betekent niet zij een overheidsgeleide economie voorstaan. De markt en het vrije ondernemerschap slagen er beter in om voldoende goederen, diensten en werk te creëren dan een volledig door de overheid gestuurde economie.

Daar staat dan weer tegenover dat de vrije markt schromelijk tekort schiet in het eerlijk verdelen van de gecreëerde rijkdom. Een geheel vrije markt stuwt de welvaart naar de toplagen van de bevolking, pleegt roofbouw op milieu en mens, en verzuimt essentiële collectieve goederen en diensten aan te bieden. Om maatschappelijk te renderen, moet de vrije markt ingrijpend gereguleerd, gecontroleerd, en bijgestuurd worden. Alleen op die manier kan de markteconomie ten dienste worden gesteld van het sociaaldemocratische streven naar een goed leven voor iedereen. Voor sociaaldemocraten biedt de sociale markteconomie daarom het beste perspectief.

Een sociale markteconomie betekent dat vakbonden, werkgeversorganisaties en werknemersorganisaties een belangrijke plaats innemen in het marktgebeuren en in het democratische proces waarbij de markt gereguleerd en bijgestuurd wordt. Dat zorgt voor meer rechtvaardigheid en economische stabiliteit. Wij zijn voorstanders van het Noord-Europese Rijnlandmodel, waarin het democratische middenveld een belangrijke rol speelt in de economie en de gemeenschap. Dat model biedt niet alleen werkende mensen een veel grotere democratische inspraak op de gebeurtenissen, maar is ook beter in staat om relatief ongehavend economische crisissen te doorstaan. Daarom zullen wij dit model ook op het niveau van de Europese Unie promoten en verspreiden.

2.3.3. Gemeenschap

Zonder hechte samenhang en de wil tot samenwerking, ontstaat een samenleving waarin ieder voor zich het grootste voordeel probeert te behalen, vaak ten koste van de medemens en zijn omgeving. In dergelijke omstandigheden gaan mensen elkaar wantrouwen, komen bevolkingsgroepen tegenover elkaar te staan en worden de zwakkeren aan hun lot overgelaten. Het sociale leven wordt dan gekenmerkt door achterdocht, wedijver en discriminatie. Sommige politieke tegenstanders proberen precies de tegenstellingen tussen burgers te accentueren en aan te wakkeren. Dat maatschappelijk conflictmodel wijzen sociaaldemocraten radicaal af. Wij geloven in een samenleving waarin elk lid zijn plaats heeft en waarin iedereen deelt en samenwerkt.

Samenhang tussen individuen en bevolkingsgroepen ontstaat wanneer mensen een project of perspectief delen. Mensen die zich op die manier met elkaar verbonden voelen, zijn doorgaans bereid om voor elkaar offers te brengen. Een sterk ontwikkeld gemeenschapsgevoel kan de sterken en meer gegoeden ertoe bewegen de minder fortuinlijke medemens een helpende hand toe te steken. Het gevoel van onderlinge verbondenheid zorgt er bovendien voor dat bevolkingsgroepen respect voor elkaar betuigen en met elkaar in gesprek gaan.

De sociaaldemocratische partijen moet de mensen een nieuw gemeenschappelijk perspectief verschaffen dat hen tot delen en samenwerken aanspoort. Er is behoefte aan een nieuw sociaal contract dat de mensen in armoede nieuwe perspectieven biedt, de middenklasse meer zekerheid geeft, moeilijkheden rond diversiteit benoemt en participatie als oplossing aandraagt. Een sociaal contract dat op wederkerigheid is gebaseerd en bijgevolg rechten aan verplichtingen koppelt.

Wederkerigheid is een fundamentele vereiste voor een samenwerking die op een duurzame leest is geschoeid. Sterke schouders moeten bereid worden gevonden om met de zwakkeren te delen, al was het maar omdat zij vaak door hun afkomst, gelukkige omstandigheden of persoonlijke eigenschappen betere kansen hebben gekregen. Van degenen die aan het ontvangende eind staan, mag dan wel eerlijkheid verwacht worden en (zo mogelijk) inspanningen om weer onafhankelijk te worden van steun. Laten zij dat na, dan dreigt de basis voor solidariteit weg te vallen.

2.4. Duurzaamheid

In het geheel van de fundamentele sociaaldemocratische waarden vormt duurzaamheid de sluitsteen. Omdat duurzame ontwikkeling per definitie te maken heeft met de instandhouding en verdeling van schaars goed, is het een bij uitstek sociaaldemocratische waarde. Drie aandachtspunten zijn daarbij bepalend voor het beleid op dit gebied: de zorg voor een gezond leefmilieu voor iedereen die vandaag leeft, de overschakeling naar een duurzaam economisch groeimodel en de kwaliteit van de leefomgeving van volgende generaties. Als we de voorwaarden voor een goed leven ook voor hen duurzaam in stand willen houden, is het absoluut noodzakelijk om over te schakelen naar een economie die de grenzen van het natuurlijk systeem nu en in de toekomst blijft respecteren. Zonder een duurzaam beheer van milieu en natuur kunnen we onze kinderen niet de vrijheid, gelijkheid en verbondenheid bieden die we voor ons zelf belangrijk vinden.”